

Capítol 5 – CARLES DE CASAULX:

REVOLTES I CONSPIRACIONS MARSELLESES

En Carles de Casaulx nasqué l'any 1547 a Marselha dins d'una família originària de la Gascunya, però que hi residia des de finals del segle XV a la Provença. Les generacions anteriors ja havien ocupat càrrecs d'importància dins del govern municipal, com el seu avi que fou tercer cònsol de la ciutat i el seu pare que, arran del seu ofici de comerciant, fou encarregat dels magatzems i dels arsenals de Marselha. El mateix Carles esdevingué "capità de barri" (una mena d'alcalde de barri) i intendent del port.

Però la ciutat es veié involucrada en la convulsa política francesa del moment. Els conflictes de religió entre catòlics i hugonots (el nom que rebien els calvinistes francesos, precisament molt arrelats en terres occitanes) eren freqüents, malgrat que fins aleshores Marselha s'havia mantingut molt al marge. I el problema s'agreujà en morir el germà i hereu del rei Henri III sense descendència. Ara, el parent més proper era l'Henri de Bourbon, legítim i exiliat rei de Navarra però de religió protestant. La Lliga Catòlica detestava la possibilitat de veure un rei francès calvinista, i començà la seva mobilització en contra. En algunes viles com Marselha la Lliga Catòlica era clarament majoritària entre la població.

L'any 1585, trobem un primer intent d'adherir oficialment Marselha a la Lliga Catòlica per part del segon cònsol de la ciutat en Loïs de la Motta Dariès (aprofitant l'absència del primer cònsol), i altres destacats partidaris de la Lliga com el mateix Carles Casaulx. La revolta fou sufocada pel governador de Provença, l'Henri de Valois, "el cavaller d'Engoleime (Angolema)", un destacat reialista que estava emparentat amb la mateixa família reial. Els líders de la revolta foren empresonats i executats, llevat del mateix Carles que aconseguí escapar i trobar refugi als dominis de la Cristina Daguerre, Comtessa de Saut, destacada defensora del catolicisme.

Des d'aquell moment i durant tres anys, la lluita per a ocupar els càrrecs de cònsols dins del govern municipal se succeïren, i fou evident una pugna entre el bàndol de la Lliga i els reialistes, anomenats col·loquialment aquests últims amb el nom de "bigarrats". Aquesta disputa contínua se saldava amb un domini evident dels reialistes, sempre recolzats per l'eventual governador de la Provença (malgrat els canvis de personalitats en aquest càrrec, també sempre reialistes, perquè eren nomenats per la mateixa Corona). Però l'arribada a Marselha l'any 1588 de l'Hubert de Vins, destacat líder de la Lliga a Provença, i l'assassinat del cònsol reialista, l'Antoine Lenche, decantà la ciutat clarament vers la Lliga Catòlica. Però contra tot pronòstic no fou nomenat cònsol Carles Casaulx.

Els ànims es tornaren a encendre poc temps després a tot el regne quan es conegué la notícia que el rei Henri III havia manat assassinar el duc Henri de Guisa. I a Marselha i a tota Provença, la tensió entre ambdós bàndols s'accentuà. Fins i tot, reialistes i catòlics convocaren assemblees i institucions separades a la província, que es consideraven les úniques amb legitimitat. La mort del mateix rei Henri III l'any següent provocà que els membres de la Lliga no reconeixin en absolut el nou monarca Henri IV. Segons expliquen les cròniques "una gegantina processó encapçalada pels cònsols de la ciutat arribà fins a la Porta Reial i erigí una Creu com a símbol de desconfiança de la primera ciutat cristianitzada del Regne". (Algunes tradicions antigues consideren Marselha com la primera ciutat que rebé a la Gàl·lia la religió cristiana per part de la mateixa Míriam de Magdala al segle I).

Però els mateixos membres de la Lliga tampoc no estaven en absolut units. En Carles de Casaulx es tornà a presentar pel càrrec de primer cònsol amb l'ajut del mateix Hubert de Vins, però la seva candidatura fou desestimada novament perquè l'Hubert de Vins havia insinuat la possibilitat de demanar puntualment ajut al duc de Savoia per a aconseguir la sobirania de

Provença respecte de França, i alguns opinaven que aquest ajut podia convertir la província en un territori depenent dels savoians. Curiosament, l'Hubert de Vins, qui morí poc després assassinat, estava totalment en contra d'aquest possible domini savoia sobre la Provença (només defensava un recolzament puntual).

En Carles Calsaulx obtingué finalment el càrrec de cònsul l'any 1591, mercès novament a l'ajut de la Comtessa de Saut, qui a la vegada demanà ajut al Duc de Savoia (qui realment cobejava integrar Marselha als seus dominis). Després d'uns dies de moltes tensions i enfrontaments entre les diferents faccions de la ciutat, en Carles Casaulx aconseguí ocupar l'edifici del govern municipal i esdevingué el nou governant de la ciutat. El duc de Savoia aconseguí reforços militars per la Lliga Catòlica provinents del seu sogre, el rei Felip II de Castella i I d'Aragó, qui s'havia atorgat a ell mateix el "càrrec" de defensor mundial de la fe catòlica. Anecdòticament, la Comtessa de Saut i el Duc de Savoia s'enfrontaren poc després, i el mateix Carles Calsaulx donà refugi a Marselha a la seva antiga protectora (amb el temps la comtessa i en Calsaulx també s'enemistarien per sospites mútues de col·laboracions amb rivals).

Juntament amb en Loïs d'Aix, (anomenats per la població com a "dumvirats" per analogia amb els triumvirats romans antics), iniciaren la creació d'una república catòlica independent a Marselha. Però reberen els atacs del Duc de Savoia, decebut per no haver aconseguit el control de la ciutat i la província i d'altres nobles, que també cobejaven Marselha, o dels reialistes governadors de Provença.

Si bé ningú no pot negar la voluntat d'en Carles Calsaulx de governar la ciutat de manera eficaç i millorar la vida dels conciudadans, realment acabà esdevenint un dictador durant els cinc anys que durà el seu mandat. Per mantenir la defensa de la ciutat contra tots aquests atacs, incrementà considerablement els impostos, sobretot als mercaders, que acabaren marxant fora de Marselha ofegats per la pressió fiscal. La resposta d'en Carles Calsaulx fou expulsar els parents dels mercaders emigrats i expropiar les seves propietats "en compensació". També expulsà als reialistes que encara vivien a la ciutat, efectuant una clara neteja ideològica dins de la ciutat.

Però la seva gestió també incorporà aspectes positius, com la posada en marxa de la primera impremta de la ciutat, gestionada pel llibreter Pèire Mascaron, que publicà el primer llibre imprès, "Obros met rimos provensalos". També manà organitzar l'arxiu de la ciutat a en Robert Ruffi, qui traduí tota la documentació al francès, i iniciaren l'estudi de la història de Marselha (curiosament els seus successors feren unes cròniques sobre el mandat d'en Carles Calsaulx no gaire favorables vers el mandatari). Finalment, vetllà perquè la ciutat mai tingués problemes d'avituellament d'aliments, sobretot cereals, i modernitzà l'estructura hospitalària de Marselha.

El rei Henri IV decidí renunciar al protestantisme l'any 1593, i després de molts anys de lluita i tensions, no eren pocs a Provença els que desitjaven reconèixer al monarca i iniciar un període de pau. I no oblidem que els comerciants marsellesos anhelaven la seva caiguda. Cada cop, en Carles Calsaulx es trobava més sol, i rebé "recomanacions" del seu entorn per a oblidar el seu projecte de República Marsellesa i reconèixer el rei Henri IV. Però en Calsaulx refusava aquesta possibilitat, i demanà i rebé un inicial ajut del rei Felip II de Castella i I d'Aragó que desconfiava de la conversió al catolicisme del rei francès.

Finalment, l'any 1596, un complot orquestrat per personalitats de dins i de fora de la ciutat, provocà el seu assassinat amb dos cops d'espasa per part d'un militar marsellès (encara que d'origen cors), Pèire de Libertat, el dia 17 de Febrer, abans que arribessin més reforços hispànics. En Charles de Lorena, Duc de Guisa i nou governador "reialista" de Provença assumí el poder, i la ciutat es reintegrà totalment al Regne de França.

Com podem observar la política del temps del Renaixement estava ben farcida de conspiracions, canvis de bàndols, creant un ambient en què els dirigents mai no sabien amb qui realment podien confiar.

CURIOSITATS:

Durant tota la seva vida, el rei Henri IV canvià de religió segons els interessos. Ell pronuncià la frase en convertir-se al catolicisme, que li aplanava la legitimitat del tron francès, "París ben val una missa".

En saber que en Carles Calsaulx havia mort i Marselha estava sota sobirania reial, Henri IV digué "Ara sí que sóc el rei de França!".

SIMILITUDS CATALANES:

Arran de la Revolució Catalana de l'any 1640, en contra dels abusos de les tropes imperials castellanques del rei Felip IV de Castella i III d'Aragó, el Principat esdevingué una República Catalana sota el comandament d'en Pau Claris. Però ben aviat, es demanà la protecció de França i el monarca francès Lluís XIII, fou proclamat comte de Barcelona. La Primera República Catalana també tingué una vida breu, encara que no patí cap dictador. La sobirania dels Bourbon francesos es mantingué fins l'any 1659 en què la monarquia hispànica i la francesa signaren la pau i es repartiren el Principat amb el Tractat dels Pirineus.

I en el proper capítol. Parlarem de l'obra d'enginyeria més important d'Occitània i del seu constructor. Aquesta vegada és més fàcil saber de qui parlarem.

Francesc Sangar. CAOC.